

Ιωάννης Θ. Μάζης

καθηγητής Οικονομικής Γεωγραφίας–Γεωπολιτικής Ιονίου Πανεπιστημίου

Γεωπολιτική ανάλυση του γεωγραφικού συμπλόκου πέριξ της νήσου Κύπρου

1.

Από συστημικής απόψεως η Κύπρος αποτελεί τον ένα πόλο του γεωπολιτικού διπόλου Ισραήλ–Κύπρος. Το δίπολο αυτό αποτελεί με τη σειρά του τον κεντρικό πόλο –ας ονομαστεί πόλος Ι-Κ– εντός τού, πολυπολικής συγκροτήσεως, γεωπολιτικού συστήματος το οποίο, από πλευράς εθνικο-κρατικών δρώντων στη μέση κλίμακα,¹ συγκροτείται ως εξής: α) Ι-Κ–Τουρκία· β) Ι-Κ–Συρία–Λίβανος–Ιράκ· γ) Ι-Κ–Ιράν· και δ) Ι-Κ–Ελλάδα. Η υπερσυστημική του κλίμακα περιλαμβάνει τους εθνικο-κρατικούς δρώντες των ΗΠΑ, της Ρωσίας και της ΕΕ.

1.1

Η ανάλυση του διπόλου Ι-Κ στο πλαίσιο της ανωτέρω συγκροτήσεως βασίζεται στη διαπίστωση ότι η οποιαδήποτε έρευνα σχετικώς με τις νέες στρατηγικές ισορροπίες στην περιοχή πρέπει να λάβει υπ' όψιν, πρωτίστως, το ζήτημα των δυνατοτήτων σταθεροποιήσεως του γεωστρατηγικού περιβάλλοντος του Ισραήλ. Και αυτό, διότι η συμπεριφορά και η αντίληψη ασφαλείας του ισχυρού αυτού στρατηγικού δρώντος έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον συσχετιζόμενη με το ελληνικό πλαίσιο γεωστρατηγικών συνθηκών ασφαλείας. Στο καθεστώς της παρούσας συγκυρίας, λοιπόν, παρατηρείται ιδιαίτερη ευπάθεια αναφορικώς με τη βελτίωση της σταθερότητας στο γεωστρατηγικό περιβάλλον του Ισραήλ, με τα κατωτέρω τρία γεωστρατηγικής φύσεως και μέσης συστημικής κλίμακας δεδομένα: α) το διατηρούμενο συγκρουσιακό κλίμα στη Νοτιοανατολική Τουρκία και στο Βόρειο Ιράκ με αφορμή τις κουρδικές «θερμές διεκδικήσεις» και τις επακόλουθες τουρκικές επιθέσεις· β) τη διαφαινομένη αστάθεια στον Νότιο Λίβανο, όπου η ανάμειξη της Δαμασκού προκαλεί έντονες αντιδράσεις από πλευράς τής, χειραφετημένης πλέον και με υψηλό κύρος, Χεζμπολάχ. Τα γεγονότα αυτά δεν επιτρέπουν τη σταθεροποίηση των όποιων θετικών υπερσυστημικών και ενδοσυστημικών πολιτικο-οικονομικών συντελεστών στην παρούσα συγκυρία· και γ) την υπάρχουσα

1. Ως «μέση κλίμακα» νοείται η κλίμακα συστήματος. Ως «υψηλή κλίμακα» νοείται η κλίμακα υπερσυστήματος· π.χ. το γεωγραφικό σύμπλοκο ΗΠΑ–Ρωσία–ΕΕ–Μέση Ανατολή αποτελεί για την περίπτωση μας συγκρότηση «υψηλής κλίμακας»

ή αλλιώς «υπερσύστημα». Επίσης, ως «χαμηλή κλίμακα» νοείται η κλίμακα υποσυστήματος· π.χ. το δίπολο Ι-Κ είναι «υποσύστημα», ή αλλιώς «προσδιορίζεται σε χαμηλή κλίμακα ή κλίμακα υποσυστήματος».

στασιμότητα της δυναμικής της Αναπόλεως (26–28 Νοεμβρίου 2007)² λόγω της αρνητικής στάσεως της Δαμασκού.

Ως υπερουστημικού, δηλαδή ευρύτερου διεθνούς, επιπέδου μεταβλητές της εν λόγω διαδικασίας θεωρούνται:

- αφ' ενός, η διαφαινόμενη αντίθεση της Ουάσιγκτον στη δυναμική των συρο-ισραηλινών συνομιλιών ειρήνευσης· και,
- αφ' ετέρου, η στρατηγική προοπτική της Μόσχας στο ευρωπαϊκό πολιτικο-οικονομικό σύμπλοκο, το οποίο με τη σειρά του δύναται να επιδρά θετικά στα ζητήματα: α) της επιλύσεως του ισραηλο-παλαιστινιακού προβλήματος· και β) των συρο-ισραηλινών σχέσεων, και επί της αρχής «εδάφη έναντι ειρήνης».

Αρνητικές υπερουστημικές δυναμικές, ακόμη, δημιουργούνται από: α) τη μονομερή ανεξαρτητοποίηση του Κοσόβου μακράν και πέραν της νομίμου διεθνοδικαιικής βάσεως· και β) την προξενθείσα εξ αυτού του προηγούμενου ανεξαρτητοποίηση της Νότιας Οσετίας και Αμπχαζίας στη σφαίρα της γεωστρατηγικής επιρροής της Μόσχας.³

Οι θετικές δυναμικές που διαμορφώνονται κατά τους τελευταίους μήνες είναι αυτές που οφείλονται στην ελληνο-αμερικανο-ισραηλινή αμυντική συνεργασία, γεγονός που ενισχύει τους δεσμούς εμπιστοσύνης μεταξύ Αθήνας και Τελ Αβίβ. Οι δεσμοί αυτοί μπορούν να λειτουργήσουν ως θετικοί συντελεστές υπέρ της ελληνικής και ελληνοκυπριακής πλευράς για την επίτευξη μιας αξιοπρεπούς λύσεως στο Κυπριακό, το οποίο στην περίπτωση αυτή πρέπει να αναλυθεί και στην πτυχή του η οποία έχει να κάνει με το ρόλο της μεγαλονήσου για την ισραηλινή εθνική ασφάλεια. Ο παράγοντας αυτός συνήθως δεν λαμβάνεται υπ' όψιν από την ελλαδική και ελληνοκυπριακή πλευρά, ενώ η ελληνική αδράνεια στον τομέα αυτό αξιοποιείται τα μέγιστα από την τουρκοκυπριακή πλευρά. Το επειγόντως ζητούμενο είναι οι συντελεστές αυτοί να τύχουν εκμεταλλεύσεως και να μην απωλεσθούν άνευ αξιοποιήσεως από την ελληνοκυπριακή και ελλαδική πλευρά.

Επίσης, η θετική πορεία της ομαλοποιήσεως στο Ιράκ συμβάλλει προς τη γενικότερη διευθέτηση των ανταγωνισμών στην περιοχή. Ο ρόλος της Τεχεράνης στην περίπτωση των σιιτών του νοτίου Ιράκ δεν είναι αμελητέος και καταδεικνύει, παρά την υπάρχουσα ένταση των ιρανο-αμερικανικών σχέσεων, την υπάρχουσα πρόθεση ορισμένων ισχυρών, όσο και ορθολογικών, κύκλων της Τεχεράνης οι οποίοι δεν ανήκουν στη σφαίρα επιρροής του προέδρου Αχμαντιντζάντ για μίαν

2. Οι διαπραγματεύσεις που διεξάχθηκαν τον Νοέμβριο του 2007 στην ομώνυμη πόλη των ΗΠΑ, παρά τις αντιδράσεις των πιο ριζοσπαστικών στοιχείων σε Παλαιστίνη και Ισραήλ, δημιούργησαν πρόσκαιρα ελπίδες για την επίλυση του Μεσανατολικού, τις οποίες πάντως δεν επιβεβαίωσαν οι μετέπειτα εξελίξεις. (Σ.τ.Ε.)

3. Ο γράφων είχε προβλέψει αυτό το ενδεχόμενο από τον Ιανουάριο του 2008 σε συνέντευξή του στην Ελένη Τσερεζόλε, που δημοσιεύθηκε ως άρθρο στην *Κυριακάτικη Αυγή*, Σάββατο 5 Ιανουαρίου 2008, με τίτλο: «Το γεωπολιτικό τοπίο στην ευρύτερη Μέση Ανατολή και στα Βαλκάνια».

εξομάλυνση εις το μέλλον των αμερικανο-ιρανικών σχέσεων. Το γεγονός αυτό είναι αντιληπτό από την αμερικανική πλευρά, πράγμα που έγινε αισθητό και στην περίπτωση της εκτελέσεως της θανατικής ποινής του Σαντάμ Χουσεΐν αλλά και στη διαρροή της έκθεσης των αμερικανικών Εκτιμήσεων Εθνικής Αντικατασκοπείας (National Intelligence Estimates – NIE's) στον αμερικανικό και διεθνή Τύπο στις 3 Δεκεμβρίου 2008.

Συμπερασματικά

Είναι προφανές, πάντως, ότι ο ρόλος της Ελλάδος στην προσπάθεια εξομάλυνσης των ιρανο-ισραηλινών σχέσεων αλλά και στην αντίστοιχη προσπάθεια εξομάλυνσης των σχέσεων Χαμάς–Φατάχ–Ισραήλ, όπως και Χεζμπολάχ–Ισραήλ, μπορεί να είναι σημαντικότατος και άκρως εποικοδομητικός. Αν η χώρα μας κρατηθεί στο περιθώριο των συγκλονιστικών αυτών εξελίξεων που προαλείφονται, το τίμημα θα είναι να αφήσει όλο τον, δικαιοματικά, δικό της ζωτικό χώρο κινήσεων και στρατηγικών ελιγμών στις λοιπές ανταγωνιστικές δυνάμεις της Μεσογείου. Και δεν είναι προφανές τότε ότι αυτό θα ωφελήσει την ολιγωρούσα Αθήνα.

Η ζητούμενη, όμως, ελληνική διπλωματική εμπλοκή απαιτεί υψηλής ευθύνης και αντιστοίχου ποιότητας σχεδιασμό από τα ελληνικά Υπουργεία Εξωτερικών, Πολιτισμού και Αμυνας, όπως και ενεργοποίηση των παρ' αυτών θηλαζουσών –και κατ' εξοχήν παραμελημένων και εκφυλισθεισών– «δεξαμενών σκέψεως». Σχεδιασμό, ο οποίος απαιτεί την επιστράτευση του επίσης υψηλότερου επιπέδου ακαδημαϊκού–ερευνητικού, διπλωματικού και δημοσιογραφικού δυναμικού της χώρας και όχι τη συνειδητή περιθωριοποίησή του, όπως συμβαίνει κατ' εξακολούθηση στον τόπο τούτο.

2.

Από πλευράς γεωμορφολογικών παραγόντων το συγκεκριμένο δίπολο I-K πρέπει να εξετασθεί από δύο οπτικές γωνίες: α) εκείνην η οποία θα το εκλάβει ως μία και ενιαία οντότητα· και β) εκείνην η οποία θα υπεισέλθει στην ανάλυσή του, δηλαδή στην περιγραφή της συμπεριφοράς ενός εκάστου των πόλων του στο συγκεκριμένο γεωπολιτικό σύμπλοκο της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.

2.1

Κατά την πρώτη άποψη, παρατηρούμε ότι το δίπολο I-K επηρεάζεται από (και επηρεάζει) τον άξονα Σουέζ–Γιβραλτάρ τον κείμενο επί του 36ου παραλλήλου (βλ. χάρτη 11, σελ. 247). Η ζώνη μεταξύ 35ου και 36ου παραλλήλου, η οποία περιέχει στο ανατολικό της άκρο την Κύπρο (Επισκοπή, Ακρωτήρι, Λάρνακα και Λευκόνοικος) και την Κρήτη (Σούδα), και στο δυτικό τη Μάλτα και το Γιβραλτάρ, αποτελεί ιδιαζόντως σημαντικό σύνολο γεωστρατηγικών ερεισμάτων για τις αγγλοσαξονικές θαλάσσιες δυνάμεις, οι οποίες ελέγχουν μέσω αυτού του γεωστρατηγικού άξονος απ' άκρου εις άκρον τη Νότια Μεσόγειο, δηλαδή το εν αναβρασμώ ευρισκόμενο Μαγκρέμπ.⁴

4. Στα αραβικά *Μαγκρέμπ αλ Αραμπία* (Δύση της Αραβίας) είναι η παραγμένη περιοχή της Βόρειας Αφρικής. (Σ.τ.Ε.)

Ο οριζόντιος αυτός άξονας ελέγχει τη διέλευση οιοδήποτε εμπορευματικού ρεύματος (υδρογονανθράκων, τροφίμων και βιομηχανικών προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας) το οποίο διασχίζει οριζοντίως ή καθέτως το αιγαιακό αρχιπέλαγος και τη Μεσόγειο καθ' ολοκληρίαν.

2.2

Το κυπριακό ακρωτήριο του Αποστόλου Ανδρέα (κατεχόμενο από την Τουρκία) σε συλλειτουργία με τις τουρκικές ακτές της Αλεξανδρέττας, της Συρίας και του Λιβάνου ελέγχουν απολύτως έναν ποντισμένο αγωγό φυσικού αερίου, ο οποίος θα μετέφερε αζερικό και ρωσικό φυσικό αέριο και θα είχε ως σημείο εκκίνησης τη Σαμψούντα, ενδιάμεσο τερματικό σταθμό το Τσειχάν και κατάληξη τη Χαίφα.

2.3

Επίσης, ακριβώς το ίδιο γεωπολιτικό σύμπλοκο θα μπορούσε να ελέγξει απολύτως έναν παράλληλο προς το δεύτερο τμήμα του ανωτέρου ποντισμένου αγωγού (δηλαδή του Τσειχάν-Χαίφα), ο οποίος όμως θα είχε ως αντικείμενο τη μεταφορά ύδατος του Ευφράτη προς το Ισραήλ (βλ. χάρτη 9, σελ. 246).

Η πιθανότητα αυτή προς στιγμήν δεν διαφαίνεται υψηλή λόγω της απορριπτικής στάσεως του Ισραήλ. Την απορριπτική αυτή στάση ευνοεί και η άνοδος του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ) στην εξουσία στην Τουρκία και η διαθρυλούμενη «κρυφή, ισλαμιστική ατζέντα» του.

2.4

Στον ίδιο χάρτη παρατηρούμε και τη διαδρομή του «κυανού αγωγού» Κιρκούκ-Μοσούλη-Γιουμουρταλίκ (δίπλα στο Τσειχάν). Αυτός θα μεταφέρει το περίφημο πετρέλαιο «Light Kirkuk» και αυτό της Μοσούλης έναντι του ακρωτηρίου του Αποστόλου Ανδρέα, το οποίο στρατηγικώς θα ελέγχει απολύτως την έξοδό του. Πολύ ενδιαφέρουσες, δε, μπορεί να αποδειχθούν οι διαφαινόμενες εξελίξεις σχετικά με τον κουρδικό παράγοντα στην περιοχή.

2.5

Στο χάρτη 10 (βλ. εδώ, σελ. 246) παρατηρούμε όλο το πλέγμα των αγωγών που καταλήγουν (όπως αυτός του Μπακού-Τσειχάν) ή σχεδιάζονται να καταλήξουν ενώπιον του κατεχόμενου ακρωτηρίου του Αποστόλου Ανδρέα. Από την άλλη πλευρά, διακρίνουμε τη σημασία του διπόλου Ι-Κ για τον έλεγχο, μέσω της ζώνης του 36ου παραλλήλου, των διελεύσεων των υδρογονανθράκων που οδεύουν προς Γιβραλτάρ. Επίσης, ενώπιον του ιδίου κυπριακού ακρωτηρίου καταλήγουν και οι πετρελαιοαγωγοί των συριακών παραλίων (Λατάκια) όπως και αυτών του Λιβάνου (Σιδών).

2.6

Ο εναέριος χώρος ο ευρισκόμενος μεταξύ της απολήξεως του ακρωτηρίου του Αγίου Ανδρέα και της Λαοδικείας (Συρία), πλάτους 100 χιλιομέτρων, μπορεί να ελεγχθεί απολύτως από αεροπορικές δυνάμεις εδρεύουσες στη μεγαλόνησο και οι οποίες θα ηδύναντο να ευρίσκονται (σενάριο απειλής για το Ισραήλ) σε αμυντι-

κή συνεργασία με τη Δαμασκό. Το αυτό θα συνέβαινε και με τη συριακή Πολεμική Αεροπορία, εάν ευρίσκετο σε αεροπορική συνεργασία με τη Λευκωσία.

Στο σημείο αυτό, παρατηρούμε ότι το Τελ Αβίβ θα μπορούσε να έχει ανάλογη στρατηγική αντίληψη με αυτήν της κεμαλικής –τονίζω– Αγκύρας.⁵ Το Τελ Αβίβ θεωρεί προφανώς ότι η μόνη εγγύηση για την ασφάλειά του είναι ο στρατιωτικός αγγλοσαξονικός έλεγχος επί της νήσου Κύπρου, έλεγχος ο οποίος δεν είναι δυνατόν να επιτρέψει στην πράξη μια φιλοσυριακή στροφή στην Κυπριακή Δημοκρατία, και μάλιστα στην παρούσα συγκυρία της αμερικανικής εμπλοκής στο Ιράκ. Πάντως, η Άγκυρα στην υφιστάμενη συγκυρία οδεύει μάλλον προς μια μετακεμαλιστική περίοδο, η οποία όμως δεν διαφαίνεται ιδιαίτέρως εφησυχαστική για το Τελ Αβίβ.

Συμπερασματικά

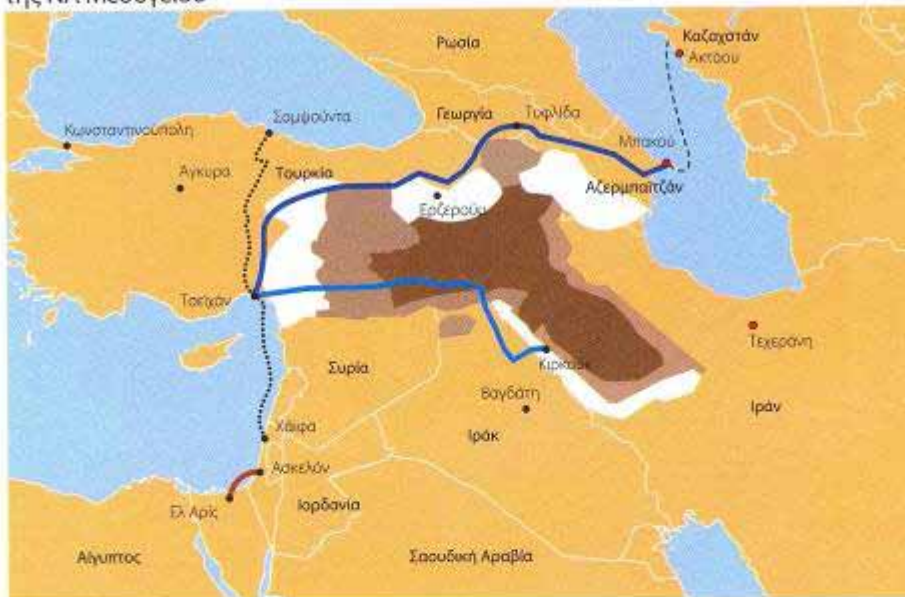
Η σημασία των ανωτέρω λεχθέντων για την ελληνική πλευρά είναι ότι οποιαδήποτε μείζων απόφαση περί επιλύσεως του Κυπριακού –συμβατή με τα συμφέροντα επιβιώσεως του Ελληνισμού– δεν επιτρέπεται να ληφθεί επ’ ουδενί και για κανένα λόγο πριν από την εμπέδωση της Ειρήνης, της Σταθερότητας και της Δημοκρατίας στο Ιράκ. Και αυτό, διότι η ποιοτική αλλαγή του καθεστώτος της Βαγδάτης, την οποία επέφερε η αγγλοσαξονική στρατιωτική επέμβαση, αναμένεται να προκαλέσει νέες ισορροπίες στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και να δημιουργήσει όλες εκείνες τις προϋποθέσεις τις οποίες το Ισραήλ θεωρεί απαραίτητες για την εδραίωση της ασφάλειάς του. Η εξέλιξη αυτή θα δημιουργήσει το κατάλληλο κλίμα ασφάλειας στο Τελ Αβίβ, ώστε να αχθεί το τελευταίο σε θετικότερη στάση αναφορικά με την ποιότητα λύσεως του κυπριακού ζητήματος, προς όφελος και των δύο κοινοτήτων και όχι ετεροβαρώς, δηλαδή υπέρ της τουρκικής και μόνον πλευράς, όπως συμβαίνει σήμερα. Όσο όμως κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει, οι «κυρίαρχες» βρετανικές βάσεις στην Κύπρο και η προσπάθεια διχοτομήσεως της νήσου, η οποία είναι εμφανής στις ενέργειες του «συντρόφου» Ταλάτ, θα εμφανίζονται ως τα μόνα εχέγγυα για τη νατοϊκή επιρροή στον τομέα της ασφαλείας στο γεωπολιτικό σύμπλοκο της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.

Και αυτό μόνο ένα αποτέλεσμα μπορεί να έχει: τη διχοτόμηση της μαρτυρικής μεγαλονήσου. Ας το αντιληφθούμε...

5. Βλ. Moustafa Aydin, *Η τουρκική εξωτερική πολιτική: πλαίσιο και ανάλυση*, Πανεπιστήμιο Άγκυρας/Σχολή Πολιτικής Επιστήμης, Αθήνα 2004: μελέτη του ανωτέρω καθηγητού υπόβληθείσα στο Ινστιτούτο Λμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), με πρόλογο του Κώστα Υφαντή. Εκεί, ο Τούρκος Καθηγητής αναφέρει: «Ένας σημαντικός παράγων στον τουρκικό τρόπο σκέψης, όσον αφορά την ασφάλεια, είναι ότι τα νησιά του Αιγαίου, εφ’ όσον ευρί-

σκονται υπό τον έλεγχο μιας εχθρικής δύναμης, μπορούν να απαγορεύσουν στην Τουρκία τη χρήση των δύο κύριων λιμένων, της Κων/πόλης και της Σμύρνης, και να εμποδίσουν την είσοδο στα Στενά. Στην περίπτωση αυτή, η ναυσιπλοΐα μπορεί να είναι ασφαλής από την πλευρά της Ανατολικής Μεσογείου, μόνον εφόσον η νήσος Κύπρος, που μπορεί να αποκλείσει την περιοχή, ελέγχεται από φιλική κυβέρνηση».

ΧΑΡΤΗΣ 9 Αγωγοί υδρογονανθράκων και ύδατος στο γεωπολιτικό σύμπλοκο της ΝΑ Μεσογείου

Κατανομή κουρδικών πληθυσμών

- Κάτω από 30%
- 30-75%
- 75-100%

Συνδέσεις αγωγών φυσικού αερίου

- El Aris - Askelon
- Kirkouk - Tishan
- Miskou - Tiflida - Tishan
- Samirouna - Tishan - Haifa

Πηγή Γεωστατική πληροφορία και χωροθέτηση σταθμών: I.G. Μόλις
Χαρτογράφηση: I.G. Μόλις & Γ. Σουλίου

ΧΑΡΤΗΣ 10 Απολήξεις αγωγών πετρελαίου ενώπιον της Κύπρου

- Δεξαμενές
- ▲ Βασικά πετρελαιοφόρα πεδία
- Κόρσι υπαρχόντος πετρελαιοαγωγού
- Κόρσι εν ενεργεία πετρελαιοαγωγού

- Προτεινόμενα σχέδια πετρελαιοαγωγών από:**
- τη Ρωσία
 - την Τουρκία
 - το Ιράν

Πηγή: Ι. Κωνσταντίνου

ΧΑΡΤΗΣ 11 Αξονας 36ου παράλληλου και οριζόντια ζώνη αυτού

ΧΑΡΤΗΣ 12 Η κεντρικότητα της Κύπρου

